

esido

ege sanayicileri ve işadamları derneği

ISSN 1308 - 4887

Yıl: 1 Sayı: 4

1 Haziran 2009

YASAM

Hayat tarzına müdahaleye

HAYIR

Kıyılardan Türkiye'ye yayılan mesaj

İZMİR KIRMIZISI

Süryaniler

RENKLER SOLMASIN KÜLTÜRLER KAYBOLMASIN

**"Oğlum! Ayağında ayakkabı varken
dikenlere bas ki, çocuklarına ve
torunlarına yol açasın"**

*(Asur kralı Senharib'in veziri filozof
Ahikar'ın özdeyişi. MÖ 704) (1)*

Kökenleri 5000 yıl öncesine giden bir toplum olan, Mezopotamya'da yeşeren ve uygarlığın gelişiminde önemli rol üstlenen eski Mezopotamya halklarının yani köklü bir kültürün mirasçılarıdır Suryaniler...

[Yazı ve Fotoğraflar: Aydın Çetinbostanoğlu]

Bu halk Irak ve İran'da daha çok "Asuri" adıyla tanınırken, Suriye ve Türkiye'de aynı halk için "Süryani" adı kullanılıyor. Hristiyanlık sonrası yaygınlık kazanan Süryani kelimesi özellikle hristiyan olan Yukarı Mezopotamya halkını belirtiyor. "Asurlu" kelimesi ise İsa'dan önceki Yukarı Mezopotamya halkı için kullanılıyor. Turabdin'den seslenen Süryaniler isimli kitabında Şeyhmus Diken Süryanileri şöyle tanımlıyor:

"Doğunun, Yukarı Mezopotamya'sında bir organik kültürün inadına bekçileri, temsilcileri. İsa'nın son kuşları, onun dilinden (İsa) konuşmakla kalmayıp ibadetlerini de İsa'nın dilinden yapan bir kadim uygarlık Süryani kavmi. Kimileri bugünkü azlıklarına bakakalıp hüznükar bir efsunla "Anadolu'nun solan rengi" diye yakıştırsa da asıl rengin orada olduğu bir gerçeklik Kadim Süryaniler..."

KÖYDE YALNIZCA 3 AİLE

Yaşayan kültürlerin fotoğraflanması kapsamında ilk seyahatimi 3 yıl önce yapıyorum Güneydoğu'ya. İlk durağım olan Mardin'in Savur ilçesine bağlı Dereiçi (Kıllit) köyüne gidiyorum. Bomboş bir köy ve hüzün dolu bir manzara... Köyde sadece 3 aile kalmış.

Diğerleri terk-i diyar etmişler.
 “Yıllar önce Savur’un Süryani köyü Kılıt’a (Dereiçi) dostlarla gitmiştim. Daha önce de bir vesileyle paylaştım. Köyün muhtarı Cercis’le suyun başında köyün o yıllardaki Şarap Fabrikasının üretimi Süryani şarabıyla demlenirken köyden yükselen ezan sesi dikkatimi çekmişti. Sormuştum muhtar Cercis Yüksel’e; “Hayırdır muhtar benim bildiğim sizin köyde Müslüman yoktu. Muhtar ince bir ironiyle yanıtlamıştı: “Doğrudur. Köyde Müslüman yok. Ama Diyanetin işi işte! Bir cami yaptılar Süryani köyüne. Bir de imam atadılar. Biz de imam efendiye ayıp olmasın diye arada bir gidip arkasında saf tutuyoruz, ne yapalım!”
 Kalan 3 ailenin dini görevlerini yerine getirdikleri köyün kilisesi ise faal durumda.

MOR HANNAYO MANASTIRI

Süryaniler için en önemli dini merkezlerden biri Deyrulzafaran Manastırı. Manastır, Milattan önce Güneş Tapınağı, daha sonra da Romalılarca kale olarak kullanılan bir kompleks üzerine inşa edilmiş. Manastırın bodrum katında güneş tapınağının harç kullanılmadan büyük taş bloklardan inşa edilmiş tavanlarını görmek mümkün. Romalılar bölgeden çekilince Aziz Şleymun bazı azizlerin kemiklerini buraya getirterek kaleyi manastıra çevirmiş. Bu nedenle Manastır, önceleri Mor Şleymun Manastırı olarak biliniyordu. Mardin ve Kefertüth Metropoliti Aziz Hananyo’nun 793

yılından başlayarak büyük bir tadilat yapmasından sonra Manastır onun adıyla, Mor Hananyo Manastırı olarak bilindi. 15. yüzyıldan sonra da Manastır’ın etrafında yetişen zafaran (safran) bitkisinden dolayı Manastır, Deyrulzafaran (Safran Manastırı) adı ile anılmaya başlandı.
 Bir tam günü fotoğraf çekerek ve Manastır Metropoliti Saliba Özmen’le sohbet ederek geçiriyoruz. Kendisi Oxford’da teoloji eğitimi almış aydın ve çağdaş bir insan. Öğle yemeğini rahiplerle birlikte karavanadan yiyoruz. Sabah girdiğim manastırdan akşama doğru ayrılıyorum.

NASRA TEYZE’NİN BASMALARI

Babasından miras kalan basmacılık sanatını 75 yıldır sürdüren Mardin’in 85 yaşındaki “Nasra Teyze”sini ziyarete gidiyorum.
 Nasra Teyze (Şimmeshindi), geçmişte elbise, masa ve yatak kılıfları ile ev süslemelerinde kullanılan geleneksel basmacılık sanatını devam ettiren Mardin’deki az sayıdaki ustadan biri. Nasra Teyze’nin basma kalıbını çıkardıkları arasında “İsa’nın Son Yemeği”, öldürülen 40 Hristiyan azizin resimleri de bulunuyor. Yaptığı işten aldığı zevk, kendisini ziyarete gelen meraklılara, yaptığı tüm örtüleri üşenmeden göstermesiyle belli oluyor.
 Ana baskılar için hala babası ve dedelerinin hazırladığı kalıpları kullanan Nasra Teyze, motifleri o an, içinden geçen duygulara göre şekillendiriyor. Desenlerinde eskiyle yeniyi

birleştiren Narsa Teyze, her seferinde farklı motif işlediğinden eserleri tek ve orijinal kalıyor.

KIL İNCELİĞİNDEKİ GÜMÜŞ TELLER

Bir yıl sonra ziyaretim Süryanilerin daha toplanca yaşadıkları Midyat oluyor. İlk durağım telkari gümüş işçilerinin atölyesi. Kıl inceliğindeki gümüş telleri kıvrıp bükerek ortaya çıkardıkları şahaserleri hayranlıkla izliyorum.

Midyat'ta Süyanilerin Mahallesi ayrı. Bu kendisini hemen belli ediyor. İnce taş işçiliği ile yeni yapılmış bir eve konuk oluyorum. Pek çoğumuz evlerimizi barınak gibi kullanırız. Orada barınak ile yuva arasındaki farkı daha iyi anlıyorum. Ev sahibi Hana Göze, bana evinin her köşesini çekinmeden gezdiriyor. Terasta kurumaya bırakılan küçük sarı topaklar ilişiyor gözüme. "Tarhan" diyor. Yakından inceleyince hepimizin severek içtiği "Tarhana"nın farklı bir türü olduğunu görüyorum. Bizim toz olarak kullandığımız tarhana Midyat'ta küçük sarı topaklar halinde kurutulup saklanıyor.

SÜRYANI ŞAPKA USTASI

Mar Abraham Kilisesi'ni ziyaret ettikten sonra Midyat çarşısındaki yöreye özgü şapka ve kasketleri dikip satan Süryani ustaya konuk oluyorum. Dikiş makinesinin başında yeni şapkalar dikmekle meşgul. Dükkânın bütün duvarları müşteri bekleyen her renkten şapkalarla süslü.

Süryani tarihi ve kültürünün önemli duraklarından birisi de kuşkusuz Nusaybin. Tarihi

verilere göre, Nusaybin'de bulunan 9 kiliseden ayakta kalan tek yapı Mar Yakup Kilisesi. Kilise, M.S. 309 yılında Diyarbakır'dan Nusaybin'e piskoposluğa atanan Mar Yakup tarafından inşa edilmiştir. Kilise olarak kullanılan yapının büyütülmesi gerektiğini düşünen Mar Yakup, 313 yılında inşaat çalışmalarını başlatmış. 325 yılında İznik'te toplanan Hristiyan Kongresi'nin ardından Nusaybin'e dönen Mar Yakup ve öğrencisi Mar Efram, ünlü "Nusaybin Okulu"nu 326 yılında kilisenin bünyesinde hizmete açmışlar. Mar Efram' 38 yıl boyunca okulun de yöneticiliğini yaparken burada bin civarında öğrenci okuma olanağı bulmuş.

Okulun resmi dili Süryanice olmasına karşın Grekçe de okutulmuş. Okulda felsefe, mantık, edebiyat, geometri, astronomi, tıp ve hukuk eğitimi verilmiş.

Mar Yakup 338 yılında vefat ettikten sonra kilisenin bodrum katındaki mezarına defnedilmiş..

KAPALIÇARŞI'DAKİ SÜRYANİLER

İstanbul'a yerleşen Süryaniler genellikle Kapalıçarşı civarında kuyumculuk işi ile uğraşıyorlar. Kendi özgün işleri olan telkari gümüş işçiliğinden altın takı üretimi işine geçmişler.

Bu biraz da sermaye birikimini ifade ediyor. Çalışmalarını fotoğraflamak için Selim Usta ile randevulaşıyoruz. Dört yaşında gelmiş Mardin'den ve çırak başlamış iş yaşamına. Usta çırak ilişkisi içinde işini kurmuş ve bugün Kapalıçarşı için altın takı üretiyor. Otuz yıl önceki işler ile bugünküleri karşılaştırarak anlatıyor. Daha sonra atölyede mihlmacı (pırlantanın altın kaidesine montaj işi) Jak ile sohbe devam ediyoruz. O da köken

olarak Mardin'li ama İstanbul onun için artık birinci sırada. Mardin'e gzmeye gidiyor.

RENK CÜMBÜŞLÜ ŞEMSIYELİ GÖSTERİ

İstanbul'daki çalışmalar din adamları ile devam ediyor. Süryani din adamı Zeki Bey ile sohbetim sırasında bana Güney Hindistan'da çektiği bazı fotoğrafları gösteriyor ve henüz dönmüş olduğu Kerela eyaletindeki kiliselerini keyifle anlatıyor. Aklımda kalanları şöyle sıralamak mümkün...

Uzun yıllar önce Midyat'tan yola çıkan bir grup din adamı Güney Hindistan'a ulaşır ve orada kiliselerini kurarlar. Geçen zaman içinde önemli bir toplum haline gelirler. Bugün bölgede 6 milyon Hristiyan nüfus bulunuyor ve bunların yüzde 90'ını da Süryaniler oluşturuyor.

Zeki Bey, kiliseyi kuran Patrik 3.Elias'ın vefatından sonra aziz ilan edildiğini, ölüm tarihi olan şubat ayında her yıl onu anmak amacıyla orada yaşayan Süryani toplumunun renk cümbüşü içinde şemsiyelerini açarak 200 km'lik yol yürüdükleri anlatıyor ve çektiği fotoğrafları gösteriyor. Ülkemizde adı unutulmak üzere olan bu toplumun orada ne denli saygı gördüğünü dinleyince üzüldüyorum. (Yazıda yer alan Hindistan fotoğrafları Zeki Bey tarafından verildi.)

SİLİKLEŞEN KİMLİKLER

Tarihleri ve kültürleri bu denli zengin ve ülkemizde yaşayan pek çok kişinin varlığını dahi bilmediği bu toplumun büyük kısmı geçmişte yaşadıkları üzücü olaylardan sonra terk etmişler topraklarını. Kuzey ülkeleri başta olmak üzere dünyanın değişik bölgelerinde dağınık olarak yaşamlarını sürdürüyorlar.

Büyük kentlerde kimliklerini arar olmuşlar. BirGün Gazetesi'nde yayınlanan Anadolu'nun Evlatları başlıklı yazıda Albert Sevinç "Hep Hasretlerle Yaşadım" diyor ve duygularını şöyle dile getiriyor:

"Süryani kimliğim İstanbul'da silindi gitti. Kimliksizdim... Kendimi Hristiyan bir Türk gibi görüyordum. Ne ilk, ne orta, ne de lise'de okuduğum tarih, coğrafya kitaplarında tek bir kelime olarak bile Süryani yoktu. Rumlardan, Ermenilerden kötülemek için bile olsa söz edilirdi. Ama Süryanilerden hiç söz edilmezdi. Sanki Türkiye'de, dünyada Süryani diye bir halk, bir millet yoktu... Ben ise yok sayılan bir halkın, bir milletin evladıydım."

Alıntı: (1) Notos Edebiyat Dergisi, Şubat-Mart.2009 sayısı "Süryani Edebiyatı"
<http://www.nusaybinim.com>
<http://www.suryaniler.com>

Teşekkür: "Çalışmalarına desteğinden dolayı Innova Bilişim Çözümleri AŞ ye teşekkür ederim.
www.innova.com.tr